

*аспірант кафедри бухгалтерського обліку і контролю
Житомирський державний технологічний університет*

Шиманська К.В.,

*інженер кафедри бухгалтерського обліку і контролю
Житомирський державний технологічний університет*

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМАХ

Розглянуто тенденції розвитку інвестування в різних економічних системах.

З'ясовано зв'язок інвестиційних процесів з іншими процесами в межах функціонування різних економічних систем

Постановка проблеми. Характерною рисою розвитку суспільства на сучасному етапі є зростання ролі фінансового сектора економіки, посилення його впливу на всі сфери життя країни. Чільне місце у сфері фінансових відносин займає інвестування, оскільки воно є визначальним фактором економічного зростання країни.

Економічна ситуація в нашій державі вимагає прийняття раціональних та адекватних рішень щодо спрямування інвестиційних процесів на досягнення позитивного економічного та соціального ефекту. Для того, щоб зрозуміти логіку впливу економічних перетворень на інвестиційні процеси в Україні на сьогоднішній день, доцільно розглянути найбільш суттєві риси функціонування інвестицій в різних економічних системах та виділити основні напрями соціалізації інвестування в Україні.

Мета дослідження. З'ясувати закономірності розвитку інвестиційних процесів в різних економічних системах та визначити зв'язок між інвестуванням та іншими економічними процесами.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженнями визначення сутності інвестицій та особливостями їх функціонування за умов різних економічних укладів займалися такі вчені як Ю.В. Базулин [3], Л. Безчасний [4], І.А. Бланк, І.В. Бураківський [12], С.В. Буряк [7], М. Бутко [8], А.М. Ващишин [9], В.А. Вергун [12], А. Грималюк [10], О. Мендрул [16], С. Онишко [4], О. Пилип'як [17], В.В. Ступницький [23], А.С. Філіпенко [12], М. Чечетов [26], А. Шюллер [1], Л.А. Яремко [9]. та інші. Проте, невирішеними залишається ряд питань, зокрема, зв'язок характеру та інтенсивності інвестиційних процесів з економічною системою певного суспільства.

Виклад основного матеріалу. Економічна система суспільства – це система тісних взаємозв’язків всіх процесів та явищ економічного життя. Інвестиції, в свою чергу, займають чільне місце в цій системі. Питання значення інвестування на макрорівні та його суспільного значення можуть розглядатися лише з огляду на інші процеси, що відбуваються у суспільстві та встановленого економічного устрою в кожній окремій країні.

Доцільним буде детальний розгляд передумови появи та розвитку інвестицій в умовах різних економічних систем. Для цього перш за все необхідно з’ясувати сутність поняття “економічна система”.

Шюллер А. поділяє економічну систему на такі елементи, як господарський порядок та господарський процес. Господарський процес полягає в економічних відносинах, тобто процес виробництва, розподілу та споживання у господарських одиницях та між ними. Господарський порядок, у свою чергу, включає в себе обов’язкові для господарського процесу правові норми та інституційні правила [1, с. 236].

Інвестування, як процес вкладання капіталу задля його збільшення або досягнення соціального ефекту, є частиною економічного процесу, оскільки виробництво, у розвиток якого вкладається капітал є господарським процесом. Крім того, господарський порядок, за яким проходять всі господарські процеси в суспільстві, впливає і на процеси інвестування, визначаючи форми його функціонування, суб’єктів інвестиційних правовідносин, а також передумови для його існування в принципі.

Двома основними факторами, які визначають тип економічної системи є форма власності та форми планування, регулювання, координації. На перетині цих двох ознак виділяють: форми ринкової економіки, засновані на принципі приватної власності (переважання приватної власності, що поєднується з ринковими механізмами управління економіки); соціалістичну економіку з централізованим плануванням (державна власність та командно-адміністративні методи управління); соціалістичне ринкове господарство (переважання державної власності та дія ринкових механізмів господарювання) [1, с. 237]. З метою спрощення та узагальнення лише суттєвих закономірностей функціонування інвестицій, вважаємо за доцільне розгляд лише двох основних типів економічних систем: ринкову та командно-адміністративну.

На підставі запропонованих А. Шюллером видів економічних систем, за рівнем соціального спрямування ринкову економіку можна поділити на: вільне ринкове господарство; соціальне ринкове господарство.

Вільне ринкове господарство характеризується суто ринковими відносинами, в яких найвище цінується ринкова свобода, конкуренція, право приватної власності тощо. Інвестиції в ній виступають лише як вкладення коштів з метою отримання прибутку. Умови вільного ринкового господарства передбачають, що діяльність на свій страх і ризик, спрямована на реалізацію власних інтересів. Інвестування також містить значний елемент ризику, а отже досить часто інвестування під впливом стихійних ринкових процесів не призводить до очікуваних результатів.

Поняття “соціальне ринкове господарство” введено Альфредом Мюллер-Армаком у 1947 р. Ця модель виникла у відповідь на вимогу поєднати принцип свободи на ринку з принципом соціального вирівнювання. Основною рисою є активна державна політика у сфері забезпечення правових, інфраструктурних та екологічних умов для економічного зростання; намагання створити для всіх можливості створити свою справу. Інвестуванню тут належить роль інструменту по забезпеченню загального добробуту та елементу державної політики.

До держави загального суспільного добробуту можна застосувати таку характеристику: держава намагається незалежно від мотивів, якими воно при цьому керується, покращити добробут своїх громадян шляхом дирижистських або регулюючих заходів. Така форма, на думку А. Шюллера, буває двох типів: диктаторська держава загального добробуту та демократична держава загального добробуту [1, с. 267].

Перший, характерний для марксизму-ленінізму, заснований на критиці відомих соціальних недоліків ринкового господарства. Він передбачає принцип солідарності на основі централізовано-адміністративної системи розподілу. За умов такого типу економічного порядку, інвестування відсутнє – у диктаторській державі загального добробуту немає місця таким нетрудовим доходам, а процес виробництва забезпечується державним фінансуванням або примусовим відрахуванням у підприємств коштів до спеціальних фондів. Другий тип є бажаним та розповсюдженим в розвинутих капіталістичних країнах. Він передбачає безперервно діючий ринковий порядок з відповідним законодавчим обмежувальним забезпеченням. В даному випадку, наявне ідеальне функціонування інвестування, коли, отримуючи прибутки в процесі інвестування, їх частина спрямовується на фінансування потреб суспільства у неприбуткових сферах (культура, освіта, фізична культура тощо).

Командно-адміністративна економічна система відрізняється плановістю, ідеологічною спрямованістю життя країни, директивним управлінням та відсутністю приватної власності як такої. За даної системи, інвестиції не тільки не могли бути ефективними, вони взагалі не могли бути здійснені в сучасному розумінні. Доходи на капітал не засуджуються тільки тому, що фактично вони

взагалі не могли бути отримані. Певним чином, в теоретичному плані командно-адміністративна економічна система втілила ознаки держави суспільного добробуту, проте, фактично, негативні наслідки такого господарювання призвели до системних кризових явищ.

Розглянемо розвиток та роль інвестицій в різних економічних системах.

Двома основними рисами інвестування є: вкладання цінностей та можливість отримання прибутку. Тобто інвестування – це процес вкладання коштів, матеріальних та нематеріальних цінностей в певний об'єкт підприємницької діяльності заради отримання прибутку в майбутньому. За об'єктом вкладання цінностей, інвестиції поділяються на фінансові (вкладення коштів в цінні папери) та інвестиції в основний капітал (вкладення в розширення, відновлення основних фондів задля розширення виробництва). Обидва ці види вкладень, так чи інакше, передбачають отримання прибутку. В літературі часто зустрічаються поняття капітальні інвестиції, капітальні вкладення та капіталовкладення. Зазначені поняття вважаємо тотожними.

Першим типом економічної системи, в якій необхідно визначити місце інвестицій, є ринкова. Розглянемо детальніше закономірності розвитку країн з перехідною економікою та визначимо, яке місце в ній посідають інвестиційні процеси.

Із 1989 по 1995 р. на економічній карті світу з'явився великий регіон перехідних економік. Група перехідних економік неоднорідна. Її можна поділити на дві групи. Одну формують такі країни, як Чехія, Словаччина, Польща, Угорщина, Румунія і Болгарія, Словенія, Хорватія, Югославія. Друга – п'ятнадцять пострадянських країн. Останні успадкували найбільш консолідовану й довготривалу соціалістичну систему, розклад якої є результатом внутрішніх суперечностей [23, с. 118]. Активізація інвестиційних процесів у цих країнах пов'язуються з процесами приватизації.

Наприкінці 80-х – на початку 90-х років процеси приватизації почалися і в країнах Центральної та Східної Європи. У всіх постсоціалістичних країнах характерним для процесів приватизації було залучення значних за обсягом внутрішніх і зовнішніх інвестицій. Адже реформуванню підлягали не окремі державні підприємства (як у розвинутих країнах), а вся економіка країни. Крім того, приватизація стала початковою умовою реформування командно-адміністративної системи [23, с.118].

Державний монополізм поступово демонтувався, але за повної відсутності ринкових механізмів, і тому на перших порах процесу приватизації про залучення іноземного капіталу особливо не згадувалося. Надходження до державного бюджету, зменшення витрат на утримання надмірного за

чисельністю держапарату і нерентабельних підприємств, від яких позбавляла приватизація, розглядалися на тлі повної відсутності інвестиційного середовища:

- у більшості населення не було достатньо вільних коштів для викупу у держави основних засобів;
- значна частка інвесторів не мала необхідних знань про діяльність у ринкових умовах;
- повністю були відсутні інвестиційні посередники [23, с. 118].

Процеси приватизації в кожній країні, як і проведення певної інвестиційної політики, мають свої характерні риси. Для того, щоб зрозуміти логіку приватизаційної політики розвинутих держав під кутом зору активізації залучення капіталу, варто розглянути процеси приватизації в окремих країнах.

Приватизаційні процеси у країнах з перехідною економікою мали такі наслідки:

- 1) до країни почали надходити іноземні капітали у вигляді прямого іноземного інвестування (через створення підприємств з іноземними інвестиціями) або портфельного інвестування;
- 2) разом з капіталами до країн-реципієнтів надійшли досвід господарювання з інших країн та моделі управління;
- 3) відбулося залучення до процесу суспільного відтворення коштів індивідуальних інвесторів (домогосподарств);
- 4) іноземні капітали сприяли розвитку внутрішнього підприємницького капіталу та прискорювали процес його накопичення.

Проте, негативними наслідками приватизаційної політики в інвестиційному аспекті було те, що існувала загроза монополізації національних ринків іноземними інвесторами.

Розвинуті країни з ринкової економікою мають свої особливості протікання економічних процесів, і процесів інвестування зокрема. Розглянемо як приклад реформування економічної системи Франції, Італії та Великобританії.

Для Франції перші кроки у залученні приватних інвесторів були реалізовані шляхом продажу їм дочірніх підприємств через приватизацію, яка почалася у 1983 р. Сформована в період з 1986 по 1988 р. система так званих твердих ядер являла собою пакети акцій певного розміру, які не підлягали продажу іноземним інвесторам; рух цінних паперів відповідних компаній суворо контролювався [26, с. 8]. Так, у 1988 році через фондовий ринок реалізовувалися три види цінних паперів: інвестиційні сертифікати (акції без права голосу); акції участі; облігації, які можна обміняти на акції.

Це була негласна приватизація, яка забезпечила залучення капіталів приватних інвесторів у державні підприємства. Близько 60 % капіталу державних підприємств було сконцентровано у руках приватних інвесторів, вони не мали можливості впливати на політику компаній, бо володіли акціями, які не мали права голосу. Таким чином, уряд Франції проводив виважену приватизаційну політику, яка і призвела в подальшому до сталого економічного зростання.

У довгостроковому плані це забезпечило обмежені можливості іноземних інвесторів у розв'язанні стратегічних для Франції проблем економічного розвитку. Згодом уряд Л. Жоспена продовжив часткову приватизацію економіки. При цьому відбувся продаж акцій найбільших і найбільш рентабельних компаній – Франсе Телеком, Аероспеціаль (лютий 1999 р.) та інших. Така політика приватизації державних і змішаних компаній продиктована процесами злиття промислових та банківських гігантів [23, с. 120].

У багатьох країнах окремі підприємства перебувають не тільки під контролем, а й у власності уряду. На кінець 90-х років найбільшим обсягом державної власності серед інших країн виділялась Італія. На відміну від інших країн процес приватизації державних підприємств в Італії йде надзвичайно повільно внаслідок політичних суперечностей та позиції профспілок.

Державна політика Великобританії щодо залучення іноземних інвестицій в економіку перебуває в центрі уваги британського уряду. У 80-ті роки чимала частина акцій великих компаній розвинутих європейських країн та країн американського континенту була розпродана, і вони перейшли переважно у приватну власність. У Великобританії держава залишала за собою невеликий пакет акцій, або так звану “золоту” акцію, що давало урядові право накладати вето на будь-яку операцію, яка суперечить суспільним інтересам [23, с. 120].

Основним типом соціалістичної централізовано-адміністративної економіки є радянська економічна система, що включала такі елементи порядку, як централізоване народногосподарське планування та суспільна, переважно державна, власність на засоби виробництва.

За радянських часів поняття інвестиції, тобто вкладення капіталу для отримання прибутку, не існувало. Командно-адміністративна (планова) економіка, функціонування якої можливе лише в умовах суспільної власності, вимагає величезної кількості об'єктивної інформації для прийняття рішень центральним органом управління та планування використання ресурсів з метою виробництва необхідних товарів та послуг. Крім того, в умовах суворо обов'язкового виконання планів, централізованого виділення ресурсів та

відсутності ринкової конкуренції у підприємств немає серйозних стимулів до використання передових ресурсозберігаючих технологій та відпуску ресурсів на технічне оснащення та удосконалення виробництва. Тому інвестування в сучасному розумінні не могло виникнути за таких умов господарювання.

Радянські фінансисти розглядали лише поняття капіталовкладення, тобто один із напрямів інвестування. Ось як дане поняття роз'яснювалося в періодичній науковій літературі. Егіазарян Б. Наводить такі визначення поняття капіталовкладення: витрати на створення нових, реконструкцію і розширення діючих основних фондів; сукупність витрат, спрямованих на створення нових і реконструкцію існуючих основних фондів як виробничого, так і невиробничого призначення. Він зазначає: “До складу капітальних вкладень включаються витрати на підготовку кадрів для експлуатації створюваного підприємства. Звичайно, вони не мають нічого спільного зі створенням основних фондів і, якщо виходити з приведених вище визначень, до складу капітальних вкладень не повинні включатися” [11, с.36].

З метою дослідження кола питань, які розглядалися радянськими фінансистами, було проведено аналіз тематики публікацій у журналі “Финансы СССР” за 1953–1990 рр., які стосуються процесу інвестування. В результаті було з'ясовано наступне:

- найбільше авторами розглядалися проблеми, пов'язані з ефективністю капіталовкладень [5, 6, 18, 20];
- важливе місце в проблематиці досліджуваних питань належить фінансуванню та кредитуванню капіталовкладень [2, 24, 25];
- при розгляді зарубіжного досвіду капіталовкладень, основна увага зверталася на соціалістичні країни [13, 14];
- поняття “інвестиції” з'являється та закріплюється лише наприкінці 80-х років, тобто на початку лібералізації економіки СРСР.

При розгляді радянської система капіталовкладень, необхідно звернути увагу на такі поняття як “фінансування” та “кредитування” капіталовкладень. Вони є надзвичайно важливими для розуміння характеру відносин, які склалися у соціалістичному суспільстві з приводу вкладання коштів для розвитку виробництва.

З огляду на те, що вся власність в СРСР була державною, практикувалося лише фінансування капіталовкладень, тобто безповоротна оплата витрат на оновлення, розширення основних фондів підприємств; а також, поширеним було кредитування, тобто надання тимчасово вільних коштів для використання підприємствам на умовах платності, строковості, поворотності.

Все це було зумовлено тим, що за радянських часів не існувало саме поняття “власності” в сучасному розумінні цього слова. Всі підприємства на той час були державної форми власності, і не було необхідності (а краще сказати, не вважалося за потрібне) шукати нового ефективного власника. Господарство країни було замкнене, розширення виробництва проводилося за рахунок планового фінансування (оплати всіх витрат підприємств), а не за рахунок залучення додаткових ресурсів із зовнішніх джерел. Акціонерна форма власності, як і сама ідея капіталу, який буде приносити нетрудові доходи, сприймалася різко негативно. На відміну від СРСР в капіталістичних країнах більшість великих компаній мали форму акціонерних товариств. Радянські ж вчені вважали, що розповсюдження кредиту і особливо акціонерних товариств все більше перетворює капіталіста в отримувача процентів і дивідендів, в той час, як управління виробництвом здійснюється найманими особами: управляючими та директорами. Таким чином, на їх думку, все посилювався паразитуючий характер капіталістичної власності [19, с.176].

Як зауважив з цього приводу Сорос Дж., “комунізм на самому початку засновувався як протиотрута капіталізму, який ізолював працівника від засобів виробництва. Вся власність була взята під контроль держави. Держава стала втіленням колективного інтересу, як це було визначено комуністичною партією. Таким чином, комуністична партія виявилася відповідальною за розподіл капіталу. Це означало, що капітал розподілявся не на підставі економічних міркувань, а на підставі політичних і квазірелігійних догм. Найкраща аналогія для пояснення цього явища може бути знайдена в будівництві пірамід фараонами: частина ресурсів, що направляється на інвестиції, була максимально збільшена, тоді як економічна вигода, отримана від цього, була мінімальною. Інша схожість полягала в тому, що інвестування прийняло форми монументальних проєктів” [22, с. 45].

Таким чином, в СРСР панувала концепція планомірних капіталовкладень. Причина неможливості функціонування ефективної повноцінної інвестиційної системи, на нашу думку, полягає відсутності приватної власності в радянському суспільстві.

В далеких від рівноваги умовах закритого суспільства існують системні кризи, немислимі у відкритому суспільстві. Комуністична система не бачила цінності капіталу; або, точніше, вона не визнавала ідеї власності. Необхідно було позбавити комуністичну партію ролі хранителя і розподільника капіталу. І саме в цьому терпіли невдачу всі спроби реформування. Цікаво, що провал спроб здійснення економічних реформ сприяв прискоренню процесу дезинтеграції, оскільки була продемонстрована необхідність в політичних реформах.

З настанням перебудови в Радянському Союзі процес дезінтеграції вступив до своєї остаточної стадії, оскільки реформи носили в основному політичний характер, а Золотий період був відсутній, тому реформи принесли незначну, якщо взагалі яку-небудь, економічну вигоду. Коли рівень життя почав падати, громадська думка обернулася проти режиму, що привело до катастрофічної дезінтеграції, кульмінаційною точкою якої став розвал Радянського Союзу. Майже таку ж модель можна спостерігати на фінансових ринках, але з однією істотною різницею: на фінансових ринках цикл підйом–спад ділової активності виявляється як процес прискорення, тоді як у випадку з радянською системою повний цикл складався з двох фаз: одна – процес уповільнення, що привів до застою сталінського режиму, інша – процес прискорення, що привів до катастрофічного розвалу країни” [22, с. 45].

Самостійно та одноосібно створюючи виробничі потужності підприємств, держава отримувала доходи, розподіляла прибутки тощо. І в цій системі господарювання просто не було місця фінансовому інвестуванню, мета якого полягає в отриманні прибутку від власності. Ефективно могли функціонувати лише капіталовкладення з огляду на те, що держава планомірно розширювала діючі основні фонди та отримувала доходи від збільшення обсягів виробництва. Не можна сказати, що радянська система капіталовкладень була неефективною, оскільки процес оновлення та відтворення основних фондів контролювався через створення та використання спеціальних фондів на підприємствах.

На думку А.С. Філіпенка соціалістична система мала потужні можливості мобілізації інвестиційних ресурсів, однак вона була нездатна їх розумно використати. Невдале реформування значно знизило цю здатність. В Україні внаслідок нерівноправного становища у складі СРСР норма нагромадження була нижчою, ніж у Росії та загалом у Радянському Союзі [12, с.81].

Що ж стосується закономірностей розвитку інвестиційних процесів в Україні то можна сказати, що вітчизняна економіка має всі риси перехідної економіки в плані розвитку та функціонування інвестицій. Приплив інвестицій в економіку України спостерігався після проведення масової приватизації об’єктів державної та комунальної власності. Проте, негативним моментом в цьому було те, що приватизувалися не збиткові підприємства з метою пошуку для них ефективного власника, а навпаки, прибуткові. Тобто приватизація в Україні носила переважно фіскальний характер. Швидке зростання темпів приватизації відбувалося протягом 1992 – 1996 рр., а її пік припав саме на 1996 р.

Через приватизацію об’єктів державної та комунальної власності до економіки України відбулося вливання величезної маси приватних капіталів, що раніше були незадіяні у суспільному виробництві. Масові вкладення капіталу були пов’язані ще й з тим, що після розпаду СРСР та втрати громадянами заощаджень в Ощадбанку,

довіра до банківських установ як до примножувачів багатств рядових громадян впала до нуля, і все частіше індивідуальні приватні капітали вкладалися в новостворені акціонерні товариства, де частка кожного з акціонерів була мізерною.

Останнім часом для країн з перехідною економікою дедалі більшу актуальність набирає проблема залучення довгострокових інвестицій, передусім, у реальний сектор. Загальновідомо, що Україна в цьому відношенні не є винятком. За даними Держкомстату України, починаючи з 1998 р. в Україні спостерігалася позитивна динаміка зростання обсягів інвестицій в основний капітал. Проте, економічна ситуація в нашій державі на сьогоднішній день не сприяє надходженню скільки-небудь значних іноземних інвестицій [17, с. 82]. І це цілком зрозуміло. Гучні процеси реприватизації на тлі постійної політичної кризи та соціальної нестабільності не сприяють підвищенню інвестиційної привабливості нашої держави.

Важливими причинами гальмування інвестиційної активності в умовах різкого переходу до ринкової економіки можна назвати високий рівень монополізації ринку товарів та послуг, інфляцію, відсутність цілеспрямованої державної політики підтримки інвестицій. Стратегічні напрями діяльності держави для активізації інвестиційної діяльності в Україні повинні забезпечити створення привабливого інвестиційного клімату та розвиток інфраструктури, необхідної для забезпечення сталого економічного зростання і підвищення життєвого рівня населення [15, с. 24].

На сьогоднішній день в Україні спостерігається відсутність оновлення основних фондів, будівництва нових виробничих підприємств та цехів. Нові ринкові структури, які дуже швидко з'явилися на пострадянському просторі, не можуть допомогти в активізації інвестиційної діяльності. Це зумовлено тим, що фінансові інститути в Україні, як і інших країнах з перехідною економікою, починали функціонувати за умов низької ефективності виробництва, а то й його занепаду взагалі. Досвід економічно розвинутих країн показує, що фінансова сфера повинна всіляко сприяти розвитку виробничих відносин. Проте, в перехідній економіці фінансові структури практично не задіяні у виробництві, а зачіпають лише сферу торгівлі та послуг.

Сучасна економічна ситуація в Україні характеризується певним прагматизмом суб'єктів економічних відносин. Будь-яке вкладення капіталу в розвиток підприємства або інвестиційний проект здійснюється лише тоді, коли підприємство, окремий підприємець чи фізична особа планує однозначно отримати високий рівень прибутку. Про роль інвестицій як "вкладень в майбутнє" всі забувають, а точніше – вважають такий підхід невігідним.

Керівники підприємств, в основному, діють в умовах невизначеності та, здійснюючи капіталовкладення, орієнтуються на ціни та рентабельність основних виробничих факторів – праці, землі, капіталу. Тому найбільші вкладення здійснюються в галузі, де співвідношення названих факторів найбільш вигідне. Серед таких галузей – оптова та роздрібна торгівля, сфера послуг, фінансові операції.

Для подальшої активізації інвестиційних процесів в Україні держава повинна проводити свою політику в таких напрямках:

- формування відповідної нормативно-правової бази і створення в Україні правового поля, адекватного ринковій економіці;
- поліпшення інвестиційного клімату шляхом удосконалення механізму приватизації (заміна фіскальної моделі приватизації на інноваційну та інвестиційну);
- залучення коштів населення для здійснення інвестицій в реальний сектор економіки та гарантування їх відповідних прав;
- стимулювання банківського кредитування інвестиційної діяльності в Україні;
- сприяння розвитку фондового ринку, розвитку вільних економічних зон з спеціальним режимом інвестування на умовах впровадження інноваційних технологій суб'єктами господарювання та залучення їх до широкомасштабних соціальних програм.

Висновки. В ході проведеного дослідження було з'ясоване наступне:

1. Основними факторами, які спричиняють вплив на інвестиційний процес та його місце в економічній системі є форми власності, на яких будується кожне окреме суспільство, та форми управління системи господарювання. Ці фактори є визначальними для побудови стійких взаємозв'язків у суспільстві та формуванні основних економічних інтересів різних суб'єктів цих відносин.

2. Роль інвестицій в ринковій економіці визначається виходячи з рівня соціально-економічного розвитку суспільства, рівня добробуту населення, рівня втручання держави в економіку країни, а також від рівня налагоджених господарських зв'язків та інституціонального розвитку.

3. Функціонування різних видів інвестицій в умовах закритої економічної системи за умов командно-адміністративної економіки є неможливим з огляду на відсутність приватної власності, а також з причини відсутності економічної мотивації для суб'єктів господарювання отримання прибутку шляхом ефективного інвестування вільних фінансових ресурсів. Проте, налагоджена система капіталовкладень як умова розширеного відтворення відповідає механізмам функціонування командно-адміністративної економіки, оскільки слугує розширенню виробництва та, як наслідок, збільшенню доходів.

4. В перехідній економіці як особливому типі економічної системи фінансові структури практично не задіяні у виробництві, а зачіпають лише сферу торгівлі та послуг. Це зумовлено тим, що здійснюючи інвестиції, підприємства орієнтуються зазвичай на ціни та рентабельність основних виробничих факторів – праці, землі, капіталу, а саме оборотність їх у вище зазначених галузях найбільша. Проте, капіталовкладення за умов перехідної економіки, надзвичайно важливі, оскільки слугують розвитку виробництва в країні. Лише за умов високого рівня суспільного виробництва, необхідно здійснювати фінансові інвестиції, оскільки, приріст капіталу, повинен виникати перш за все в реальному секторі економіки і слугувати його подальшому розвитку.

5. Розвиток та функціонування інвестицій в економіці України є бажаним та можливим за умов удосконалення механізму функціонування фінансових інститутів, а також участі кредитних установ в інвестиційних процесах. Для подальшої активізації інвестиційних процесів в Україні держава повинна сформулювати відповідну нормативно-правову базу; проводити заходи, спрямовані на поліпшення інвестиційного клімату шляхом удосконалення механізму приватизації; залучати кошти населення для здійснення інвестицій в реальний сектор економіки та інші.

Проведення подальших досліджень та поглиблення розгляду проблематики взаємозв'язків інвестування з іншими економічними процесами в межах різних економічних систем є надзвичайно важливим з огляду на роль інвестування для соціально-економічного розвитку України, адже фінансові ресурси, якщо вони працюють на розвиток економіки та на підвищення, в першу чергу, добробуту населення, можуть відіграти значну роль в майбутньому розвитку та процвітанні вітчизняної економіки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Анализ экономических систем: основные понятия теории хозяйственного порядка и политической экономики / Под общ. ред. А. Шюллера и Х.-Г. Крюссельберга; пер. с нем. – М.: ЗАО “Издательство “Экономика”, 2006. – 338 с.

2. Аюшнев А.Д., Иваницкий В.И. Источники финансирования капиталовложений // Финансы СССР. –1978. – № 6. – С. 36 – 40.

3. Базулин Ю.В. Двойственная природа денег: русская экономическая мысль на рубеже XIX – XX веков: Монография / Ю.В. Базулин; отв.ред. Н.В. Колпакова –СПб: “Русская симфония”, 2005. – 328 с.

4. Безчасний Л. Онишко С. Тенденції на світовому ринку капіталів та їх вплив на інвестиційну діяльність в Україні // Економіка України. – 2001. – № 2. – С. 4-12.
5. Беляев Н.И. Повышают эффективность капиталовложений в реконструкцию и техническое перевооружение // Финансы СССР. –1983. – № 4. – С. 46 – 48.
6. Бойко Т.И. Роль банка в повышении эффективности капиталовложений // Финансы СССР. –1979. – № 10. – С. 44 – 45.
7. Буряк С.В. Активізація інвестиційної діяльності в перехідній економіці України. – Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.01.01 – Економічна теорія. – Київський національний економічний університет, Київ, 2001.
8. Бутко М. Інвестиційні аспекти підвищення конкурентоспроможності економіки // Економіка України. – 2004. – № 4 (509). – С. 40 – 45.
9. Вацишин А.М., Яремко Л.А. Фінансова система і соціально-економічна стабільність // Фінанси України. 1999. – № 10. – С.80-88.
10. Грималюк А. Гіпотеза інвестиційних грошей // Економіка України. – 2004. – № 10(514). – С. 27-36.
11. Егизарян Б. К вопросу об уточнении понятия “капитальные вложения” // Финансы СССР. – 1970. – № 10. – С. 36-40.
12. Економіка зарубіжних країн: Підручник. – 2-ге вид. / А.С. Філіпенко, В.А. Вергун, І.В. Бураківський та ін. – К.: Либідь, 1998. – 416 с.
13. Звасс А. Новый порядок финансирования и кредитования капиталовложений в Польской Народной Республике // Финансы СССР. –1966. – № 4. – С. 81 – 86.
14. Коуделка Мирослав. Финансирование и банковский контроль капиталовложений в Чехословацкой Республике // Финансы СССР. –1957. – № 11. – С. 81 – 87.
15. Кухленко О., Смірнова О., Стратегія інвестиційної діяльності в Україні // Економіка України. – 2002. – № 11. – С. 22–27.
16. Мендрул О. Стан і перспективи первісного нагромадження капіталу // Економіка України. – 2001. – № 7. – С. 8–14.
17. Пилипак О. Інвестиційна привабливість регіонів України: соціально-демографічний аспект // Економіка України. – 2004. – №8. – С.82–85.
18. Подшиваленко П. Проблемы повышения эффективности капиталовложений // Финансы СССР. – 1965. – № 11. – С. 40 – 57.
19. Политическая экономия. Учебник. Под ред. С. Митрофанова. – Государственное издательство политической литературы. М.: 1954, – 639 с.

20. Родыгин Е.М. Улучшение планирования важный резерв повышения эффективности капиталовложений // Финансы СССР. –1979. – № 7. – С.41 – 44.
21. Рюмин С. Бюджет Китайской Народной Республики на службе социалистического строительства // Финансы СССР. – № 11. – С. 73 – 81.
22. Сорос Дж. Кризис мирового капитализма. – М.: ИНФРА-М, 1999. – 270 с.
23. Ступницький В.В. Роль приватизації в активізації залучення інвестицій // Фінанси України. – 2001. – № 9. – С.117 – 122.
24. Филюян Ж. Из практики финансирования капиталовложений // Финансы СССР. –1956. – № 5. – С. 70 – 73.
25. Чарков М.И. О совершенствовании системы финансирования в кредитования капиталовложений и усилении роли экономических рычагов // Финансы СССР. –1978. – № 5. – С. 29 – 33.
26. Чечетов М. Іноземні інвестиції: макроекономічний аспект // Економіка України. – 2004. – № 8. – С. 4–15.